

KIELEMME KÄYTÄNTÖ

Objektisääntöjen sovellutusta

Suomen kielen objektisäännöt ovat helppoja soveltaa, jos lauseet ovat rakenteeltaan yksinkertaisia. Vaikeuksia tulee eteen vasta sellaisissa virkkeissä, joissa objekti ei liity transitiiiverbiin vaan infinitiiviin tai partisiippiin. Koska pitkät, ehkä lisäksi lauseenvastikkeiden tiivistämät virkkeet ovat puheessa harvinaisia, ei kielikorvamme ilman muuta sano, onko käytettävä esim. päätteellistä genetiivin kaltaista akkusatiivia objektin sijana vaiko pääteetöntä akkusatiivia (nominatiivia). Seuraavassa otetaan tarkasteltavaksi eräitä virkkeitä lehdissä viime kuukausina ilmestyneistä kirjoituksista, joissa on objektivirhe, ja selitetään virheet objektin käytöstä annettuihin sääntöihin nojautuen.

Objekti on päätteettömässä akkusatiivissa siinä tapauksessa, että se liittyy infinitiiviin, joka on yksipersonaisen predikaatin subjektina tai riippuu subjektista. Näin on asia esim. seuraavassa, tuomarin lausumaksi kuvitellussa sitaattissa: »Minun on valitettavasti pyydetävä kaikkia säädyllyisiä naisia jättämään oikeussalin tämän asian käsittelyn ajaksi.» Tässä on *oikeussalin* obj:na infinitiiville *jättämään*. Muodon pitäisi kuitenkin kuulua *oikeussali*, sillä verbiä *pyytää* on käytetty yksipersonaisesti (vrt. meidän on pyydetävä, jossa on sama persoonamuoto). Korjattuna lause kuuluisi: *Minun on pyydetävä -- naisia jättämään oikeussali*. Samasta syystä kuin edellä tulisi myös seuraavassa olla pääteetön objekti: »Lämpöpatterit eivät anna sitä lämpöä, minkä [po. mikä] niiden pitäisi.» Setälän lauseopissa on malliksi sopiva esimerkki: *Minun pitää mennä vie-*

mään kirje postiin. Jos pyytää-verbiä käytetään monipersonaisesti, on obj. päätteellinen: Minä pyydän naisia jättämään oikeussalin.

*

»Uusi hallitus velvoitettiin ottamaan esille kysymyksen järjestön mahdollisesta purkamisesta.» Lauseessa on *kysymyksen* objekti sanalle *ottamaan*. Säännön mukaan tulee objektin olla *n o m i n a t i i v i s s a*, jos se kuuluu infinitiiviin, joka riippuu passiivissa olevasta predikaatista. Näin on asia, sillä *ottamaan* määrittää predikaattia *velvoitettiin* (mihin velvoitettiin, vastaus: *ottamaan v.*). Sopiva malliesimerkki on saatavissa Setälän lauseopista: *Nyt mennään ottamaan p y s s y pois tuolta mieheltä.*

*

»Ehkä käärmeen vaisto ajaa sen takaisin kohtaamaan vihollinen uudestaan.» Siteeratassa lauseessa on *kohtaamaan* samanlainen inf.-muoto kuin edellisissä *jättämään* ja *ottamaan*, objektina on sana *vihollinen*. Mutta tässä tapauksessa obj:n pitäisi olla päätteellisessä muodossa, sillä *kohtaamaan* ei riipu passiivissa tai imperatiivin 1. tai 2. persoonassa olevasta predikaatista. Yhteydessä *vaisto ajaa* on *ajaa* aktiivin indikatiivin presensin yksikön 3. persoonan muoto. Lause kuuluisi korjattuna: *Ehkä käärmeen vaisto ajaa sen takaisin kohtaamaan vihollisen uudestaan.*

*

»Ainakin tämän kertainen balettiyleisö katsoi asiakseen kohdistaa välitön innostuksensa ennen kaikkea juuri kahteen päänhenkilöön.» Pitääkö olla näin

vaiko välittömän innotuksensa? Objektin sija riippuu siitä, muodostaako predikaattiosa *katsoi asiakseen* läheisesti yhteen kuuluvan kokonaisuuden vai ei. Jos vastaus on myönteinen, kuten sen mielestäni tulisi olla, niin etusijalle on asetettava päätteellinen akkusatiivi, siis *katsoi asiakseen kohdistaa välittömän innotuksensa*. Ilmaus *katsoi asiakseen* merkitsee edellä suunnilleen samaa kuin *halusi*. Vrt. Setälän esimerkkiin *Olen ollut aikeissa* (= olen aikonut) *myydä hevosen*, jossa niin ikään on päätteellinen akkusatiivi.

*

»Yhdysvaltojen tulisi olla kyllin viisas tehdäkseen YK:n yleiskokouksen seuraavassa istunnossa aloite sekä Kiinan että Formosan jäsenyyden puolesta YK:ssa.» Rakenne poikkeaa edellisistä siinä suhteessa, että *aloite* määrittää verbiä *tehdäkseen*, joka on I infinitiivin pitempi muoto. Mainittu verbi on lauseenvastikkeen predikaattiosa (= jotta tekisi). Predikaatin muoto ei kuitenkaan vaikuta aktiivisen lauseen vastikkeessa esiintyvään objektiin, vaan obj. on samassa muodossa kuin se olisi siinä sivulauseessa, jonka asemesta lauseenvastiketta on käytetty (*jotta tekisi aloitteen*). Otettakoon vertauskohdaksi Saarimaan Kie-lenoppaasta seuraava lause: *Kiirehdi saadaksesi asian pian toimeen* (= jotta saisit asian toimeen).

*

Käsitellessään Suomen Teiniliiton julkilausumaa eräs lehti kirjoitti: »Lähi-ajan tavoitteeksi ehdotettiin otettavaksi ylioppilastutkinnon poistamisen ja sekä numeroin ja arvosanoin tapahtuvan arvostelun.» Puuttumatta siihen, onko kysymys lehden oman toimittajan käsialasta vai Suomen Teiniliiton taholta valmiina toimitetusta uutisesta, on todettava, että objektit (*poistamisen, arvostelun*) ovat väärässä sijamuodossa. Kysyessä on partisiippirakenne: *ehdotettiin otettavaksi* (= *ehdotettiin että otetaan*). Säännön mukaan riippuu passiivisen

partisiippirakenteen — siis sellaisen kuin on edellä — kokonaisobjektin sija lauseeseen predikaatista. Jos predikaatti on passiivissa, niin obj. on päätteettömässä akkusatiivissa (nominatiivissa). Vrt. Setälän lauseopin esimerkkiin: *Naapuripitäjään sanotaan rakennettavan uusi kirkko*. Alussa olevan virkkeen *poistamisen ja arvostelun* sijasta pitäisi olla *poistaminen ja arvostelu*.

*

Uutisessa, joka liittyi uuden sillan rakentamiseen, todettiin mm.: »Sillan rakentaminen on laskettu tulevan maksamaan 500 000 markkaa.» Kielikorvansa mukaan useimmat kai kirjoittaisivat *rakentamisen*. Asia, mikä edellä on tiivistetty yhteen lauseeseen, voidaan ilmaista myös kahdella: On laskettu, että sillan rakentaminen tulee maksamaan 500 000 markkaa. Kun jälkimmäinen lause jäsennetään, ilmenee, että *rakentaminen* on lauseen subjekti eikä objekti. Ero tulee selvästi näkyviin, jos tarkastellaan Setälän lauseopissa olevaa esimerkkiä: *Karhu kuuluu ammutun kylän takamailla* (= Kuuluu, että karhu on ammuttu, jossa *karhu* on objekti predikaatille *on ammuttu*). Kiinnitettäköön huomiota vielä seuraaviin lauseisiin: Silta avataan liikenteelle ensi kuussa (*silta* on obj. sanalle *avataan*) — Sillan lasketaan valmistuvan ensi kuussa (*sillan* ei ole obj. sanalle *lasketaan*).

*

»Helsingin Latu on merkinnyt latujen kulkemaan kävelyteitä pitkin.» Vaikka lause on rakenteeltaan yksinkertainen, siihen on kuitenkin pujahtanut paha objektivirhe. Käyttäessään muotoa *latujen* kirjoittajalla lienee ollut mallina vastaava yksiköllinen ilmaus: *on merkinnyt ladun*. Tällainen genetiivin kaltainen akkusatiivi tulee kuitenkin kysymykseen vain yksikössä. Objektin sijat monikossa ovat nominatiivi ja partitiivi. On siis sanottava: *Helsingin Latu on merkinnyt ladata kulkemaan k. p.*